

Geen verlof zonder slachtofferonderzoek

De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) richt zich vooral op daders van strafbare feiten. De laatste jaren wordt ook steeds meer rekening gehouden met het slachtoffer.

Vroeger was het relatief simpel: DJI sloot veroordeelde daders voor bepaalde tijd op. En als de straftijd erop zat, kon de veroordeelde weer terug de maatschappij in. De tijden zijn veranderd. Steeds meer aandacht is er voor de slachtoffers of nabestaanden. Dat is op zich niet zo vreemd: iedere gedetineerde keert uiteindelijk aan het eind van zijn detentie – of eerder, in geval hij verlof krijgt – terug in de maatschappij. De kans dat dader en slachtoffer (of nabestaande), bij het verlof oog in oog met elkaar komen te staan, is niet groot, maar je kunt het niet uitsluiten.

‘Keer op keer blijkt dat slachtoffers aandacht vragen voor hun belangen’

Binnen de sector TBS vindt er sinds 2006 een slachtofferonderzoek plaats, voordat verlof wordt verleend. Bij de aanvraag van het verlof wordt gekeken naar de omstandigheden en de belangen van het slachtoffer. Bij iedere verlofaanvraag worden de slachtofferbelangen, het belang van de maatschappij en het resocialisatiebelang tegen elkaar afgewogen.

De sector TBS van de DJI loopt hierin vóór op het gevangeniswezen en de reclassering, die de laatste tijd een slag maken met slachtofferonderzoeken.

Groot voorstander

Directeur van de sector TBS bij DJI Goof van Gemert (55) is altijd een groot voorstander van slachtofferonderzoeken geweest. ‘Ik vind het erg belangrijk dat slachtoffers en nabestaanden ook in de tijd dat de justitiabele is ingesloten, worden geïnformeerd, gehoord en beschermd waar nodig. Zo’n slachtofferonderzoek, waarin zowel de belangen van slachtoffers, die van de maatschappij als van TBS-gestelden een rol spelen, zorgt ervoor dat de omstandigheden en de belangen van het slachtoffer een vaste plek hebben bij de verlofaanvraag.’

‘Verlof zorgt voor onrust bij slachtoffers en nabestaanden’

Zodra de rechter een straf of maatregel aan een dader heeft opgelegd, is een belangrijk deel van het strafproces afgesloten. De verdachte is nu de veroordeelde. Met de straf is letterlijk 'recht gedaan', ook aan het slachtoffer en de maatschappij. Op het eerste gezicht kan ook het slachtoffer nu de zaak afsluiten en zijn/haar leven verder vervolgen. Dat is de theorie. 'De realiteit is anders', zegt Van Gemert. 'Keer op keer blijkt dat slachtoffers aandacht vragen voor hun belangen. Als ze horen dat er zo'n verlot aan komt, zorgt dat vaak voor veel onrust en ongemak bij nabestaanden of slachtoffers. Soms zijn die gevoelens zó sterk, dat er zelfs om een gebiedsverbod wordt gevraagd, omdat zij een eventuele confrontatie niet aan zouden kunnen.'

Verplicht slachtofferonderzoek

Van Gemert: 'Als een TBS'er met verlot gaat, dan dient de betreffende TBS-kliniek – een forensisch psychiatrisch centrum of FPC – een aanvraag in. Sinds drie jaar weten de betrokken organisaties elkaar steeds beter te vinden en dat is ook goed', zegt Van Gemert. 'TBS-klinieken moeten weten bij welke organisatie zij voor welke informatie terecht kunnen. In het geval van het verplichte slachtofferonderzoek is dat het Informatiepunt Detentieverloop (IDV).'

Bij slachtofferonderzoeken gaat het 'm vaak om de details, legt de sectordirecteur uit. 'Een dergelijk onderzoek levert een schat aan gegevens op. Zo kan de TBS-kliniek een hoop extra informatie te weten komen door contact te hebben met het slachtoffer, omdat iets meer dan de helft van de TBS'ers zijn slachtoffer maakt binnen de eigen familie- of kennissenkring. En ook de personen die de TBS'er bij het verlot begeleiden, willen zo veel mogelijk weten. Ik ben ook blij met organisaties als Slachtoffer in Beeld (SiB) die bijvoorbeeld voor pleegouders een grote rol kunnen spelen. Stel je voor dat een vader de moeder van zijn kinderen ombrengt en daarvoor is veroordeeld. De pleegouders van de kinderen willen dan graag van vader uitleg hebben. Ook is hij de bron voor gezinsgebeurtenissen uit het verleden, waarmee zij op hun beurt de vragen van de kinderen kunnen beantwoorden. Zo kan de familie weer verder.'

Sector TBS loopt voorop

De sector TBS loopt met dit soort slachtofferonderzoeken voor op andere sectoren zoals het gevangeniswezen en de reclassering. Van Gemert ziet dat er in die sectoren ook hard aan wordt gewerkt. 'Sinds een paar weken loopt binnen het gevangeniswezen de pilot "Slachtoffer Nabestaanden Onderzoek bij verlot en einde detentie", gaat hij verder. 'Daarin werkt DJI samen met Slachtofferhulp Nederland, het IDV en Slachtoffer in Beeld. En de drie reclasseringsorganisaties werken samen met Slachtofferhulp Nederland en Slachtoffer in Beeld aan een pilot om het slachtofferperspectief structureel in het werk van de reclasseringswerkers in te bedden.'

'Je moet voortdurend afwegen welk belang zwaarder weegt'

Bij verlot in TBS-zaken is aandacht voor de belangen en wensen van slachtoffers en nabestaanden. Maar volgens Van Gemert ben je er dan

nog niet, er is nog veel meer mogelijk. Hij vindt dat het ook in andere fases van de tenuitvoerlegging belangrijk is om rekening te houden met de belangen van slachtoffers. 'Je moet constant afwegen wat zwaarder weegt: deze belangen of die van de dader. Daarin valt nog een hoop te verbeteren. We mogen daarbij niet vergeten dat het te allen tijde gaat om maatwerk. En maatwerk betekent dat je kennis hebt van de wensen en behoeften van het slachtoffer, dat je die afweegt tegen de belangen van de maatschappij en de TBS'er. En vooral dat je daar helder over bent.'

TBS-klinieken in Nederland

In Nederland zijn in negen TBS-klinieken en vier Forensisch Psychiatrisch Klinieken (FPK's). In FPK's worden TBS-behandelplaatsen ingekocht. Tegenwoordig dragen de TBS-klinieken en de FPK's de gezamenlijke naam Forensisch Psychiatrische Centra (FPC's). DJI beheert twee Forensisch Psychiatrische Centra (FPC): de Oostvaarderskliniek in Almere en Veldzicht in Balkbrug. Dit zijn nog de enige twee rijksklinieken; de andere klinieken zijn particulier.

Tekst: Ron van Kaam Beeld: Jörgen Caris
